

ԵՎԼԻԱ ԶԵԼԵՊԻԻ ՀԱՅԻՈՎ

1670ԻՆ ԽՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ
ԹԱՂԱՅԻՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Նոր սերունդը չէ տեսած այն
առևելի հրգեհները որոնք, բարեխնամ
հանրապետական կառավարութենէն
առաջ, պարբերաբար, Խօթանպուլի
ամբողջ թաղամասերը իրենց անթիւ
չէնքերով կը քանդէին, արդիւնք՝
հրցէլ խռմբերու յուի կազմակեր-
պութեաւ: Այսպէս դեռ կը տեսնենք
թափուր գետիններ, աւերակներու
վերածուած, որոնք այդ կրակներուն
դառ լիշտակներն են:

Առնէնք մօտաւոր անցեալի պա-
տահաներն մի քանին:

1826 Օգոստոսին Հօճա Փաշայի
առաջին կրակը:

Երկայնութիւն՝ Պահապարուէն
մինչեւ Լանկա-Եէնիգարու:

Լանիութիւն՝ Այս Խօֆիայէն մին-
չեւ Սիւէյմանիէ, բոլորովին այլե-
ցան, նոյնիսկ քարուկիր չէնքերը,
պանդոկ, բաղնիք, աղօթատեղիներ,
նուև մեր Մայր եկեղեցին:

1865 Օգոստոսին Հօճա Փաշայի
երկրորդ հրգեհը, որ նախորդ սե-
րունդը «Քուլայի կրակ» կ'անուա-
նէր, առաջինին նման, Սիրքէնի,
միենուն նպարավաճառին խանու-
թէն ծագելով, վերոյիշեալ թաղերէն
զատ կէտիկ Փաշան, Գումարուն
ամբողջ, մինչեւ Գատորկա Լիմանիի
ժովեղերքը յառաջացաւ, փնացոց,
և Մայր եկեղեցին հազիւ կրցաւ ա-
զատիլ:

1871ի Պէյողլուի նշանաւոր հըր-
գեհը, որ հիմնայատակ ըրած է ենա
թաղաբար 14,000 չէնք:

1909էն մինչեւ 1917, իթթինատի
օրով պատահող հրկիզումներու շար-
քը, ի մէջ այլոց, Սուլթան Ահմէտ-
Ագալըյը (1200 չէնք):

Զբարզգը ըլլար-Շահզատէպաշը-Ազ-
ուարայի մինչեւ Եէնիգարուով կայա-
րանը, ՏավուտՓաշայի ուղղութեամբ
անցէլ խարոյի մը, որ երկու օր քա-
ղաքին մէջ պտտեցաւ և անհետ ե-
ղան 8500 չէնք, բազմաթիւ պատ-
րանքներով:

Ֆաթիհ Զէյրէք մինչեւ Սամա-
թիս-Եէնի Մահալէ, առևելի դժո-
խային պատուհաս, որ փնացոց
9600 բնակարան, վերջապէս Լամկա-
Նշաննձ՝ 700 տուն և գեռ շատ ու-
րիշներ մինչեւ Ակիտուր, ինատիէի
կրակը, 1921ին:

Երկիրն ժողովուրդը թշուառու-
թեան մասնող այդ աղէտին առաջքը
առնուած է 15 տարիէ ի վեր, չնոր-
հիւ հանրապետական կառավարու-
թեան ձեռք առած կանխանոր մի-
ջոցներուն, այլ բացայատ կ'երեւի
թէ Խսթանպուլ անդարմանների կո-
րուաններ տուեր է: Ընդարձակ բազ-
մանարդ թաղեր կան եղեր, ներկա-
յիս անրանակ, ուրիշներ ալ գեռ գո-
յութիւն ունին թէնէ, բայց փոքրա-
թիւ բնակչութեամբ կամ կիսաւեր:

Այդ գտան տպաւորութիւնը ու-
նեցայ, երբ Եվլիա Չէլէպի գիրքերը
թթատելով, ուղեցի Խսթանպուլի
և շշակայ աւաններուն մէկ բաղ-
դատական ցուցակը կազմել:

Վերոյիշեալ անխոնջ և ուշիւն հե-
ղինակը, թերեւս առաջին անզամ
սըլլարը ասկէ 270 տարի առաջ,
փորձեր և յաջողեր է բնակչութեան
ու թաղերու մասին թուական ճշ-
գութեամբ գաղափար մը տալ: Իրը
արգինք պրատութերու, հետեւեալ

ցուցակներով կիսանք ենթագրել որ
այն առեն 1,750,000է աւելի ժողո-
վուրդ ունէր Խսթանպուլ, որ երկար
գարերու ընթացքին, գեռ մինչեւ

1800, աշխարհի ամէնէն շատ բնակ-
չութիւն ունեցող առաջին մայրաքա-
ղաքը նկատուած էր, բայց այդ

թուականէն յատը կուտան, Բարիզ և
յաջորդաբար ուրիշ շատեր աւելի
բազմաբար եղաւ:

Անա Եվլիա Չէլէպի հաւաքուած
ցանի մը:

Շուրջ 1670ին Խսթանպուլի և ի-
ներ ենթակայ աւաններու մահալէ-
ները:

Խարամ	9990	մահալէ
Հրեայ	657	»
Ցոյներու	304	»
Հայերու	62	»
Ֆրէնկներու	17	»
Ընդհանուր գումար	11,030	մահալէ
Խօթանպուլի պարփակներէն գուրա		
գունուող թաղերն ու վասփորի գիւ-		
ղեր նկարագրած ատեն, Եվլիա Չէ-		
լիսի աւելի պարզ, տունի հաշուող		

(Դար. Է. Է. Է.)

ԹՈՒ ԱԿԻՈՐ ԿԱԶԸ

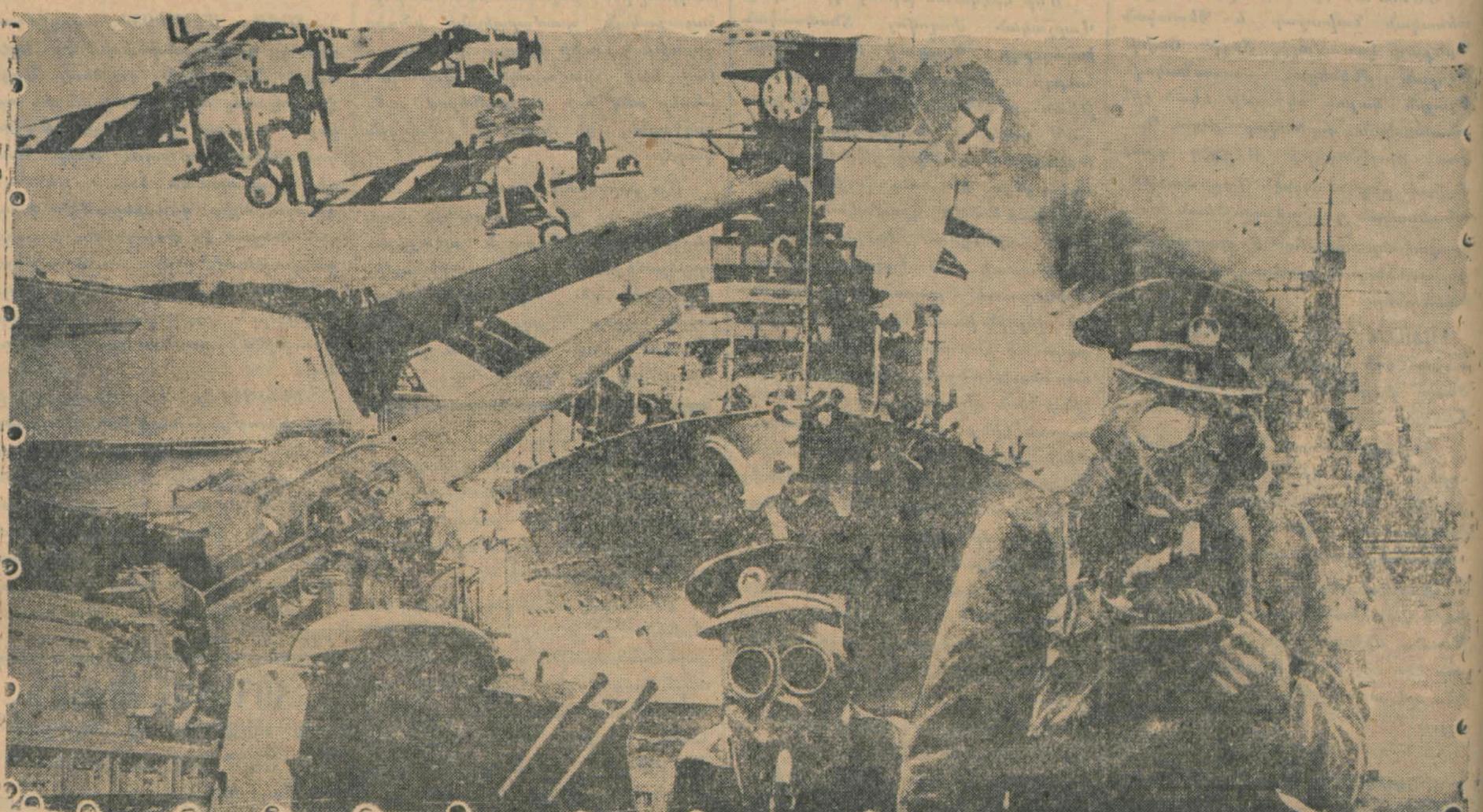
ԿԱՐՇՈՒԱԾԻՆ, ԶԱՓ ՎԱՆԳԱՌԻՄ

ԲԱՆ ՄԸ ԶԸ

Ի՞ՆՉՊԵՍ ԿԱՐԵԼԻ Ե ԱՆՈՐ ԴԷՄ

ԿԱԶԻՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՎՏԱՆԳԸ ԽՈՒՃԱՊՆ Է

Ի՞ՆՉՈՒ ԿԱԶԸ ՍՊԱՍՈՒԱԾԻՆ ԶԱՓ ՄԵԾ ՎԱՆՈ ԶԲ ԿՐԵԱՐ ՏԱԼ

Երէկ զրած էինք օդային պատե-
րազմին մասին, ցոյց տալով որ օ-
գանաւը շատ բան փոխած էր տիրող
կազնէ կրակի վասնգը ցոյց տուող
կացութեան վրայ: Այսօր ընդհ. պա-
տերակմի ատեն սկսած և այլեւս
պատուհասի գոյն առած երկրորդ

փորձանքի մը մասին պիտի խօսինք: Այս երկրորդ փորձանքը թէնէ թունաւոր կազնէ կազմել կազնաւոր ամբողջ շրջան մը այլ նոյն իսկ քաղաքաք մը թունաւորել: Օրինակի համար ենթագրենք որ թըշ-
նամիր մը ուզէ Անգարա քաղաքը ը-
կազի բանել: Նկատելով որ միեւալ քաղաքը 12,000 մէթր երկարութիւն,
8000 մէթր լայնութիւն ունի և գոնէ
20 մէթր թանձրութիւն պիտի ունե-
նայ պէտք Կ'ըլլայ 960,000,000 խո-
րանարդ մէթր օդային կազ նետել: Թունաւոր կազը մարդք մեռցնելու
համար պէտք է որ մէկ խորանարդ
մէթրին մէջ 2 կրամ կազ պէտք է
ըլլայ ուրիշն պէտք կայ 1,920,000,000 կրա-
մամ, այսինքն 1920 թօն կազի:

Եթէ իրաքանչիւր օգանա երկու
թօն կազ տանիք մէկ անգամէն, հա-
զար օգանա պէտք է անցնի Անգա-
րա կրակը և պէտք է որ անձնի իրենց
կազնէ կազմերը նոյն պահուն վար նե-
տեն: Խնդիրը այս քանակն ալ չէնի:

Բայց թունաւոր կազը պէտք չէ
այն քան ալ մութ գոյներով ցոյց տալ
ժողովուրդին, որպէս են ան վասն-
գաւոր ըլլալով հանդերձ պէտք չէ
նկատել այսպիսի բան մը, որուն գէմ
կարելի չէ պաշտպանութիւն: Ոչ, կա-
րեի է թունաւոր կազի պատուհար
նուազնել, սկսած վայմանով որ
նախապէս պատրաստուած ըլլայ ա-
նոր գէտ գոյներու մէջ 2 կրամ կազ պէտք է
ըլլայ ուրիշն պէտք կայ 1,920,000,000 կրա-
մամ, այսինքն 1920 թօն կազի:

Եթէ իրաքանչիւր օգանա երկու
թօն կազ տանիք մէկ անգամէն, հա-
զար օգանա պէտք է անցնի Անգա-
րա կրակը և պէտք է որ անձնի իրենց
կազնէ կազմերը նոյն պահուն վար նե-
տեն: Խնդիրը այս քանակն ալ չէնի:

Անա Եվլիա Չէլէպի հաւաքուած
ցանի մը:

Պատուհանն զանազան լիւաններ:

Կան արտասուարի կազեր:

Թունաւոր կազերուն դէմ պէտք

է պատավանուի և այս մասին ամէ-
նէն կարեւոր միջոցն է թունաւոր
կազի գիրմակը: Մարմինի վրայ ազգով
կազերուն դէմ գնելու համար պէտք
կազմակը հասած վերաբերու:

Մակային առաջին միջոցն է կազի
գիրմակը, որը անհրաժեշտութիւն մը
ըլլարուն համար է որ ամէն երկիր
թունաւոր կազի դիմակի դորձարարն
պատրաստէ:

Իսկէթ ինէնիւ այս մասին ը-
սած է:

Հումա լալը, պատերազմի ա-
տնեն լալէ աւելի լալ է, ոչ ոք գիտէ
թէ երբ կրնանք օդային յարձակումի
ենթարկուիլ: Օրինակի համար կը ը-
րնանք այս մասին յարձակումի
կրել:

Այս պատճառով պէտք է այսօր-
ունէ իսկ պատրաստութիւն, որպէս զի
ամէնուն վախ պատճառով կազը մեզի
ոչ վախ պատճառութիւն լիւանն է:

Այս պատճառութիւն դէմ պէտք

ԱՆ ՊԱՊԱՅԻՆ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉՊԵՍ ՇՈՐԹԵՑԻՆ

Բաւական ժամանակ առաջ, Մահ-
մուս մէկականին անուն մէկը կը
յաջողի համուկ լամի Պապա անուն
միամիտ հարուստ ժերունի մը թէ,
Թօրգարու, լիւալ գոյր եղող տան<br

